

Aymedov K. V., Aseyeyva Yu. O. Individual psychological characteristics of wives whose husbands are alcohol dependent. Journal of Education, Health and Sport. 2016;6(11):767-774. e-ISSN 2391-8306. DOI <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.269692>
<http://ojs.ukw.edu.pl/index.php/johs/article/view/4243>
<https://pbn.nauka.gov.pl/sedno-webapp/works/792924>

The journal has had 7 points in Ministry of Science and Higher Education parametric evaluation. Part B item 755 (23.12.2015).
755 Journal of Education, Health and Sport e-ISSN 2391-8306 7

© The Author (s) 2016;

This article is published with open access at Licensee Open Journal Systems of Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz, Poland
Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Noncommercial License which permits any noncommercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author(s) and source are credited. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.
This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.
The authors declare that there is no conflict of interests regarding the publication of this paper.
Received: 02.11.2016. Revised 22.11.2016. Accepted: 30.11.2016.

INDIVIDUAL PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF WIVES WHOSE HUSBANDS ARE ALCOHOL DEPENDENT

K. V. Aymedov, Yu. O. Aseyeyva

Odessa National Medical University, Ukraine

dglylia-as@rambler.ru

Abstract

Some peculiarities of the humans living together with alcohol-dependent persons have been analyzed. Feminine codependency was clarified and some features of gender “I-conception” were described. Certain types of character accentuation of personality traits were emphasized. It is necessary to develop psychocorrective complexes for codependent women help.

Key words: codependency, alcohol dependence, addictive behavior, accentuation of character.

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СПІВЗАЛЕЖНИХ ДРУЖИН ВІД АЛКОЗАЛЕЖНИХ ЧОЛОВІКІВ

К. В. Аймедов, Ю. О. Асєєва

Одеський національний медичний університет, Україна

Актуальність. Співзалежність у сучасній науці носить міждисциплінарний характер, і розглядається в рамках, психіатрії, наркології, вікової психології, сексології,

диференційної та спеціальної психології. Так ще у 1975 році в роботі «Любов та адикції» С. Піллом та А. Бродським проведено паралелі між патологічною пристрастю і психоактивними речовинами. І у перших роботах присвячених даній проблематики до співзалежних осіб віднесені люди, чиї життя стали некерованими в результаті спільного проживання з алкоголіком. Першим об'єктом дослідження вчених стали дружини алкозалежних чоловіків. А оскільки адиктивна поведінка одного члена сім'ї неминуче порушує всю систему внутрішньосімейних взаємозв'язків тобто впливає на життєдіяльність не тільки дружини, а і батьків і дітей, тобто всіх осіб які проживають поряд з залежною людиною отже, всі вони згодом починають потребувати кваліфікованої допомоги. Розв'язанню даних проблем присвячено безліч наукових робіт, однак не всі аспекти проблематики співзалежних осіб достатньо вивчені. В своїй роботі ми розглянемо деякі особливості осіб проживаючих з чоловіками що страждають від алкогольної залежності, з'ясуємо наявність співзалежності жінок від свої алкозалежних чоловік, розглянемо деякі особливості статево-рольової «Я-концепції» та відокремимо певні види акцентуацій характеру які притаманні вивчає мій категорії досліджених.

Мета. Розгляд індивідуально-психологічних особливостей жінок, які проживають з чоловіками, що страждають на алкогольну залежність.

Матеріали та методи дослідження. Методами дослідження є аналіз, синтез і узагальнення літератури та тестування.

Психодіагностичне дослідження включало: методика «Шкала співзалежності» і «Тест на співзалежність» (Москаленко В. Д.) [9]; статеворольову шкалу (ACL-шкала) вираженості маскулітності/фемінітності А. В. Neilbrun [13]; методика К. Леонгарда-Г. Шмішека [6].

Результати та їх обговорення

Перші дослідження, присвячені проблематики співзалежності з'явилися у 70-ті роки ХХ століття і висвітлювалась такими вченими, як М. Beattie, С. Dlack, J. Bradshaw, S. Covey, W. Feuerlein, S. Karpman, С. Hurcom, Р. Melody, А. Miller та іншими [1, 2, 11, 12]. В країнах Європейської спільноти та на пострадянському просторі дана проблема активно почала вивчатись у 80-тих роках ХХ століття. Їй присвячені роботи: Р. Клауда, М. Бітті, А. Мягера, Е. Сміта, Г. В. Терентьевої, Ц. П. Короленко, Н. В. Дмитрієвої, О. Ю. Єгорова, В. Д. Москаленко та інших [3, 4, 5, 7, 8, 10]. Однак кількість досліджень і на сьогодні є явно недостатньою для того, щоб мати про це явище чітке і ясне уявлення. В останні роки інтерес до співзалежності з боку

вітчизняних дослідників став більш відчутним, але, незважаючи на це, дана проблема залишається недостатньо висвітленою. Оскільки, співзалежність – це адикція, яка стає основою для виникнення інших адикцій, але більш глибока і важче піддається корекції [5].

Підчас досліджень науковцями було відмічено, що у багатьох людей, які знаходяться в тісних взаєминах з хворими, що страждають від хімічних чи нехімічних залежностей, розвиваються такі форми реагування та подолання труднощів, які нагадують форми подолання труднощів у людей, що мають тісні взаємини з алкоголіками. Можна стверджувати, що будь-яка залежна сім'я містить в собі структуру співзалежності [5, 7].

Г.В. Терентьева вважає, що співзалежність – це психологічна залежність, підпорядкування свого «Я», своїх почуттів, очікувань, переконань і сприйняття реальності станом людини, що має хімічну залежність [10]. Відсутність у співзалежних осіб по-справжньому розвинутою «концепції-Я», яка виражається у відсутності почуття внутрішнього власного значення, що не дає можливості проявити свої справжні глибинні почуття, і як результат призводить до труднощів у встановленні інтимних, незалежних відносин з іншими людьми. Труднощі у відносинах з собою виражаються в слабкій ідентичності, нездатності оцінити себе, адекватно подбати про себе, сформулювати свої цінності, потреби і бажання. Співзалежність знаходить своє вираження в невпевненості, низькій самооцінці та в зв'язку з цим в нездатності встановлювати стабільні здорові відносини як з самим собою, так і з оточуючими людьми.

Труднощі у відносинах з людьми виражаються в нездатності захистити себе, встановити особистісні пріоритети, дозволити іншим маніпулювати собою. Обмеженість їх вибору призводить до того, що вони опиняються в обмеженому полі контактів в основному з адиктивними особами. Тобто в сім'ях адиктів, де мають місце проблеми з алкоголізмом, дружина часто виступає у вигляді співзалежного об'єкта. Зазначимо, що прояви співзалежності досить різноманітні: розмитість кордонів свого «Я», знижена самооцінка, підвищена тривожність, постійне очікування гіршого, необхідність мати гарну думку про себе в оточуючих для позначення своєї цінності, постійна турбота про те, яке враження вона і її сім'я справляє на оточуючих, нав'язування своєї незамінності; прагнення всіх і все контролювати, придушення проявів своїх почуттів і переживань, схильність судити інших, брехливість, когнітивна, емоційна, духовна ригідність.

Отже спільне проживання з людиною, що має алкогольні проблеми, часто призводить до порушень ідентичності, розвитку психосоматичних порушень. Побоювання фахівців, в першу чергу, викликає патерн засвоєних форм поведінки, почуттів і вірувань, які роблять життя проблемним і негативно впливають на адаптацію особистості, що в свою чергу призводить до негативних особистісних змін, порушень гармонійного і всебічного розвитку. Для запобігання розвитку таких станів або для зменшення інтенсивності їх прояву необхідна відповідна корекційна робота як із співзалежними, так і з членами їх сім'ї. Саме це визначає співзалежність як серйозну психологічну, медичну, педагогічну і соціальну проблему.

З метою виявлення індивідуально-психологічних характеристик співзалежних жінок які проживають з алкозалежними чоловіками, на базі чоловічого відділення КУ «Одеський обласний медичний центр психічного здоров'я» у 2016 році, було опитано 68 осіб жіночої статі (які являлись дружинами хворих) у віковій категорії від 26 до 47 років.

На першому етапі, нами було проведено дослідження щодо встановлення рівня співзалежності жінок від своїх алкозалежних чоловіків.

За результатами дослідження встановлено, що 29,41 % опитаних демонструє нормальний рівень співзалежності, 33,82 % опитаних жінок мають помірно виражену співзалежність, а 36,76 % опитаних жінок демонструють різко виражену співзалежність від своїх алкозалежних чоловіків.

Наступним етапом дослідження стало визначення психосексуальних типів жінок визначення їх статевої ролі «Я-концепції», як одного із критерії сформованості «Я-концепції». При визначенні характеру і перебігу статевого розвитку обстежуваних жінок ми виходили з того факту, що сексуальність людини – це не тільки біологічний інстинкт, але і складне біофізіологічне і психосоціокультурне явище, важлива сфера суспільного, сімейного і особистого життя [4].

За допомогою статевої ролі ACL-шкали А. Heilbrun, що включала дві субшкали – маскулінності і фемінінності. ACL-шкала орієнтована на андрогінну статевою рольову модель, згідно якої маскулінність і фемінінність є незалежними утвореннями, тобто індивід може бути одночасно як високомаскулінним, так і високофемінінним. За даними О. С. Кочаряна, вказана шкала чутлива до соціального рівня маскулінності/фемінінності, тобто вона відображає статево-рольову «Я-концепцію» індивіда [4].

Обстежувані жінки оцінювали за 5-бальною шкалою вираженість в собі якостей, представлених в маскулінній і фемінінній субшкалах.

Серед досліджених жінок були виділені наступні типи статево-рольової «Я-концепції»: гіпермаскулінний тип (19,12 %), гіперфемінінний тип (35,29 %), інфантильний тип (25 %), андрогінний (який відображав найбільш гармонійний варіант статево-рольової «Я-концепції») (20,59 %).

Для більш наглядного розподілу виявлених особливостей статево-рольової «Я-концепції» та рівня співзалежності жінок отримані результати занесені в таблицю (таблиця 1)

Таблиця 1

Розподіл досліджених за рівнем співзалежності (n / кількість)

Рівень співзалежності	Жінки гіпермаскуліного типу (n=11)	Жінки гіперфемініного типу (n=26)	Жінки інфантильного типу (n=18)	Жінки андрогінного типу (n=13)
Норма	8,82	5,88	4,41	10,29
Помірно виражена співзалежність	7,35	11,76	10,29	5,88
Різко виражена співзалежність	2,94	17,65	10,29	4,41

Примітка * – дані надані в таблиці у відсотках

За результатами проведеного дослідження максимальні показники різко вираженої співзалежності встановлено у жінок гіперфемінінного типу та інфантильного типу (17,65% та 10,29% відповідно). Не схильні до спів залежності жінки андрогінного типу та гіпермаскуліного типу (10,29% та 8,82% відповідно). До помірно вираженої спів залежності схильні жінки гіперфемінінного типу та інфантильного типу (11,76% та 10,29%).

Таким чином, можливо стверджувати, що жінки які проживають з чоловіками хворими на алкогольну залежність схильні до помірної та різковираженої співзалежності у разі статево-рольової «Я-концепції» по типу гіперфемінінності та інфантильності. Серед особливостей співзалежних жінок можливо відокремити їх схильність до навіюваності, покірності, емпатичності, конформності. Характеризуються вони сентиментальністю, тривожністю, прогностичною некомпетентністю, наївністю, пошуковою активністю, яскравістю уяви, нетерплячістю, страхом бути покинутим, прагненням говорити неправду; прагненням обвинувачувати інших та уникати відповідальності в ухваленні

рішень, при цьому мають високу переносимість кризових ситуацій. Співзалежність жінок від алкозалежних чоловіків супроводжується формуванням соціальної дезадаптації і зростанням як ситуативної, так і особистісної тривожності.

З метою виявлення типу акцентуації характеру співзалежних жінок, які є дружинами алкозалежних чоловіків, нами був проведений кореляційний аналіз даних (коефіцієнт кореляції Пірсона) між показниками отриманими за методикою К. Леонгарда - Г. Шмішека та показниками отриманими за тестом на співзалежність розробленим Москаленко В. Д.

В ході такого якісного аналізу встановлено наявність негативної значущою кореляції між шкалою «Співзалежність» і показником за шкалою «Гіпертимність» ($r = -0,389$; $p = 0,008$). Таким чином, можемо вказати на те, що для співзалежних жінок характерні низькі значення гіпертимності, які вказують на наявність відчуття втрати значимого об'єкта, тугу за ним, почуття самотності, незрозумілості, незахищеності, невдачі, зниження життєвої активності. Також це може свідчити про переважання у співзалежних жінок зниженого фону настрою і песимістичної оцінки перспектив свого майбутнього.

Шкала «Співзалежність» також була значимо негативно пов'язана з показником «Демонстративність» ($r = -0,409$; $p = 0,006$). Такий взаємозв'язок вказує на те, що чим більшою мірою у досліджених жінок виражена співзалежність, тим більше виражені у них труднощі в комунікації і спонтанному реагуванні на фактори середовища. При цьому чим нижче у них самооцінка, тим вони більш інтровертивні, скептичні та ригідні.

Проаналізувавши данні кореляційного аналізу, можливо зазначити, що поєднання низьких значень гіпертимності та демонстративності, може бути непрямим показником інтенсивності негативного життєвого досвіду. Отже, у співзалежних жінок які проживають з чоловіками страждаючими від алкогольною залежності можна припускати наявність високої інтенсивності негативних життєвих переживань – перенесених втрат та епізодів, пов'язаних з психологічними травмами і матеріальними збитками. Це може сприяти формуванню крайньої захопленості, зануреності, поглиненості чи заклопотаності предметами або людьми, по відношенню до яких такими жінками відчувається підсвідомий страх втрати.

Висновки та перспективи подальших досліджень у даному напрямі. З метою підвищення точності математичних моделей, що описують предикатори формування співзалежності у жінок які є дружинами алкозалежних чоловіків на тлі виявлення їх

індивідуально-психологічних особливостей та з урахуванням особливостей міжособистісної взаємодії, планується розширення досліджуваної вибірки як кількісно, так і якісно. Для розробки та впровадження ефективної психотерапевтичної тактики в залежності від типу співзалежності та визначення етапності й уточнення змістовного наповнення лікувально-реабілітаційних заходів для базових психокорекційних технік планується проведення подальших пілотажних досліджень.

Література:

1. Битти М. Алкоголизм в семье и преодоление созависимости / М. Битти [пер. с англ.]. – М. : Физкультура и спорт, 1997. – 331 с.
2. Бурно М. Е. Клиническая психотерапия / М. Е. Бурно // Академический проект, ОППЛ, 2007. – 719 с.
3. Егоров А. Ю. Нехимические зависимости / А. Ю. Егоров. – СПб.: Речь, 2007. – 190 с.
4. Кочарян А. С. Личность и половая роль: симптомокомплекс маскулинности/феминности в норме и патологии / А. С. Кочарян. – Харьков: Основа, 1996. – 127 с.
5. Короленко Ц. П. Психоанализ и психиатрия: монография / Ц. П. Короленко, Н. В. Дмитриева. - Новосибирск: НГПУ. – 2003. – 667 с.
6. Леонгард К. Акцентуированные личности / К. Леонгард. – Киев, 1981. – 392 с.
7. Медицинская психология: учебник / И. Д. Спирина, И. С. Витенко, А. К. Напрасенко. – Днепропетровск: Промінь. – 2014. – 456 с.
8. Москаленко В. Д. Ребенок в “ алкогольной “ семье: психологический портрет / В. Д. Москаленко // Вопросы психологии. – 1991. – № 4. – С. 65-73
9. Москаленко В. Д. Созависимость: характеристики и практика преодоления / В. Д. Москаленко // Лекции по наркологии / Под ред. Н.Н. Иванца. — М.: Нолидж, 2000. – С. 365-405.
10. Терентьева А. В. Особенности развития ребенка в алкогольной семье и возможности реабилитационной работы // Семейная психология и семейная терапия. - 1998. - №3. – С. 90 - 95
11. Kranzler H. R. Personalized treatment of alcohol dependence / H.R. Kranzler, J.R. McKay // Cur. Psychiatry Rep. – 2012. – V. 14(5). – P. 486-493.

12. Harris T. R. Readiness to change among a group of heavy-drinking college students: correlates of readiness and a comparison of measures / T. R. Harris, S. T. Walters // *J. Am. Coll. Health.* – 2008. – Vol. 57 (3). – P. 325-330.

13. Heilbrun A. B. Human sex role behavior / A. B. Heilbrun, S. G. Zimet, C. N. Zimet // *Psychol. Reports.* – 1977. – № 41. – P. 583 - 591.

References:

1. Bitty M. Alcoholism in a family and copability of codependency. – Moscow : Physical culture & sport, 1997. – 331 p. (Rus.)

2. Burno M. Ye. Clinical psychotherapy.- StPersburg: OPPL, 2007. – 719 p. (Rus.)

3. Yegorov A. Yu. Non-chemical addictions. – StPetersburg: Rech, 2007. – 190 p. (Rus.)

4. Kocharian AS. Personality and sex role: masculine/feminine symptome group in norm and pathology. – Kharkov: Osnova, 1996. – 127 p. (Rus.)

5. Korolenko Ts. P. Psychoanalysis and psychiatry. - Novosibirsk: NSPU. – 2003. – 667 p. (Rus.)

6. Leongard K. Accentuated personality. – Kiev, 1981. – 392 p. (Rus.)

7. Medical psychology; manual / ID Spirina, et al. – Dnepropetrovsk: Promin, 2014. – 456 p. (Rus.)

8. Moskalenko VD. A child in the family of alcoholics: psychological portrait // *Problems of psychology.* – 1991. – № 4. – P. 65-73 (Rus.)

9. Moskalenko VD. Codependency: characteristics and practice: lectures on narcology/ Ed. NN Ivanets. — Moscow: Knowledge, 2000. – P. 365 – 405 (Rus.).

10. Terentieva AV. Peculiarities of a child development in the family of alcoholics and possibilities of rehabilitative works // *Family psychology and family psychotherapy.* - 1998. - №3. – P. 90 - 95 (Rus.)

11. Kranzler H. R. Personalized treatment of alcohol dependence / H.R. Kranzler, J.R. McKay // *Cur. Psychiatry Rep.* – 2012. – V. 14(5). – P. 486-493.

12. Harris T. R. Readiness to change among a group of heavy-drinking college students: correlates of readiness and a comparison of measures / T. R. Harris, S. T. Walters // *J. Am. Coll. Health.* – 2008. – Vol. 57 (3). – P. 325-330.

13. Heilbrun A. B. Human sex role behavior / A. B. Heilbrun, S. G. Zimet, C. N. Zimet // *Psychol. Reports.* – 1977. – № 41. – P. 583 - 591.